

vadno pa se čumnate tišči hlev, in tako se vse zdélanje podaljša, zlasti če se hleva drži še skedenj. Nasproti vežnim vratom so še skoro povsod manjša vrata iz kuhinje vun, in dostikrat se prihaja v vežo po stopnjicah, eno ali dvostranskih. — Mnogo redkejšje so hiše širokega tridelnega tipa. Značilno pri njih je to, da se nahajajo na široki strani redno po tri okna, dve za „hišo“, eno (navadno manjše) za kamrico. Ako vidiš na široki strani tri okna védi, da ima „hiša“ poleg sebe kamro. Gospod pisatelj je teh misli, da kamre niso nastale obenem s „hišami“, ampak so bile prizidane pozneje. V dokaz mu služita dve okolnosti: a) leseni domovi imajo leseno „hišo“, a kamro zidano; b) pri zidanih domovih se vedno pozná, da je kamra pozneje bila prizidana po manjšem okencu. Tudi domneva, da je drugi, t. j. široki tip, iz poznejše dóbe nego podolgasti. Na vprašanje pa, sta li ta tipa slovenska, oz. slovanska, ali so ju Gorenjci vzprejeli od Nemcev, odgovarja gospod pisatelj v tem zmislu, da podolgasti tip, v Nemcih nima sorodnikov, pač pa je široki tip isti, ki ga je nemški profesor dr. R. Meringer zasledil v Alt-Aussee-u na Solnograškem in ga imenuje „Kreuzhaus“... „križasta hiša“, in ki o njem sumi, da je alemanskega izvira¹⁾. Podolgasti tip pa se nahaja pri vseh slovanskih plemenih, severnih in južnih: na Moravskem, Ruskem in na Balkanu. Ta je torej brez dvoma pristno slovanski in seza v sivo starodavnost nazaj (p. 85).

Tridelna tipa se na Gorenjskem nista razvijala dalje, ampak ves razvoj je šel v tej smeri, da sta se začela združevati in je nastal nov tip: četrodelni, ki ima v sredi vežo (in kuhinjo), na eno stran „hišo“ + kamro, na drugo stran pa čumnato (in včasih še shrambo ali klet). Tako da dobimo štiri ločene prostore, zato: četrverozdelni dom. Takih domov je na Gorenjskem zelo mnogo. Na Bledu je zasledil g. pisatelj enega, ki je star več nego 400 let. Veže nima obokane, ognjišče je bilo prej še enkrat večje, iz hiše se pride v kamro, iz čumnate pa v shrambo. To je v horizontalnem oziru konec razvoja; odslej se razvija dom le še vertikalno, t. j. hiša postane dvonadstropna.

¹⁾ Studien zur germanischen Volkskunde. Das Bauernhaus und dessen Einrichtung. Mitt. d. anthr. Ges. in Wien B. XXI. Wien 1891.

Taka je ob kratkem razdelitev hiš, ki jo utemeljuje in zagovarja g. pisec. Pri vsakem posameznem tipu seveda pa popisuje razne domove, ki so posebno značilni. A s tem vsebina knjige še ni povedana. Ker mi ne dopušča prostor, naj le površno omenim, da g. pisec še popisuje: gradivo hiš — prvotno les, pozneje kamen (zlasti veža in kuhinja iz kamena), arhitekturne oblike (značilne „ganjke“), skedenj (in „zanimive mostiče“ kot dohod), hlev, svinjak, podstrešje, ulnjak, streho, ki je vedno vsaj dvostranska, če ne



NOVA ŽUPNA CERKEV V ŠMARTNEM PRI LITIJI.

četrerostranska, t. j. spredaj in zadaj pričesana; dalje popisuje: okna, prvotno čisto majhna, kvadratna, časih imajo znotraj desko, ki služi kot zapah in (pri zidanih hišah) so okrog oken tisti lepi, značilni zidci, vsi lepo zeleno pobarvani, kar daje kakšni dvonadstropni hiši, lepo pobeljeni, — pa tista zelena okna — kaj prijazno vnanjost; dalje razkazuje g. pisatelj čitatelju natanko še posebe vse posamezne prostore v hiši: vežo, kuhinjo, „hišo“ (izbo), z domačo opravo: klopmi, mizo, sv. razpelom v kotu, pečjo in zapečkom itd.; kamro, čum-